

Utvärdering av statistikfråga

Stödpersonernas utvärdering av
att ställa frågor om funktions-
nedsättning som en del av
Brottsofferjourens statistikföring
1 maj – 31 oktober 2014

20 november 2014
Sofia Barlind
Brottsofferjouren Sverige

Innehåll

Om försöket med statistikfråga	3
Statistikfrågorna	3
Instruktioner till de som ställde frågan.....	4
Utvärdering av försöket.....	5
Jourtillhörighet.....	5
Fördelning mellan stödpersoner och samordnare i svarandegruppen	6
Könsfördelning i svarandegruppen	7
Frågan skulle ställas till alla – hur blev det?.....	7
Fanns det tillfällen då du inte ställde frågan?	7
I de fall du inte ställde frågan, vilka var anledningarna?.....	8
Åsikter och upplevelser	10
Att ställa frågor om funktionsnedsättning är lätt för mig att motivera om den stödsökande undrar varför	10
Att ställa frågor om funktionsnedsättning underlättar min kontakt med den stödsökande	12
Att ställa frågor om funktionsnedsättning ökar min kunskap om funktionsnedsättning.....	14
Att ställa frågor om funktionsnedsättning gör att jag reflekterar över vilket slags stöd som personen kan komma att behöva	16
Att ställa frågor om funktionsnedsättning ger mig nya perspektiv på bemötande.....	18
Jämförelse mellan samtliga påståenden	20
Kommentarer	21

Om försöket med statistikfråga

Personer med funktionsnedsättning är en ganska osynlig grupp i brottsoffersammanhang. Några skäl är att omgivningen blundar för det som sker eller att den som drabbas inte förstår att hen blivit utsatt för brott alternativt inte kan eller vågar polisanmäla händelsen.

Ett annat skäl är att det saknas statistik och dokumentation. Vi vet helt enkelt mycket lite om den här gruppens brotsutsatthet och om problemets omfattning.

Därför deltog 8 brottsofferjourer under sex månader (1 maj till 31 oktober 2014) i ett försök att samla in statistikuppgifter inom ramen för projektet ”Brottsutsatt och funktionsnedsättning”. Projektet har sedan 2010 drivits av Brottsofferjouren i nära samverkan med Handikappförbunden.

Statistikfrågorna

Frågorna om den hjälpsökandes eventuella funktionsnedsättning har för de deltagande jourerna integrerats i Brottsofferjourens ordinarie statistikföring. Brottsofferjourens statistik kartlägger för varje individ som har kontakt med oss brottstyp, åldersgrupp, kön, hemkommun, om brottet polisanmälts eller inte, vem som förmedlat ärendet till Brottsofferjouren samt särskilda omständigheter ¹.

Frågorna som lagts till under försöksperioden löd:

Har du eller den person som drabbats av brottet någon funktionsnedsättning? Med funktionsnedsättning menar vi någon nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

Svarsalternativ:

Ja

Nej

Avstår från att svara på frågan

---

¹ För varje brottstyp ska den som för statistik ange om brottet varit hedersrelaterat, skolrelaterat, internetrelaterat, yrkesrelaterat, hatbrott, om gärningsmannen står i nära relation till brottsoffret eller om inga sådana omständigheter finns.

Till den som svarade ja ställdes två följdfrågor:

A. Upplever du att du blev utsatt för brottet på grund av din funktionsnedsättning?

Svarsalternativ:

Ja

Nej

Avstår från att svara på frågan

Vet inte

B. Är funktionsnedsättningen någon av typerna psykisk, neuropsykiatrisk eller utvecklingsstörning? (målgrupperna för projekt "Brottsutsatt och funktionsnedsättning")

Svarsalternativ:

Ja

Nej

Om personen svarar ja eller om stödjaren i övrigt kan avgöra att det är ett ja på den här frågan markeras det med kryss i blanketten.

Syftet med att ställa frågorna var att få veta hur många stödsökande som har en funktionsnedsättning och i vilken utsträckning den brotsutsatte själv ser ett samband mellan funktionsnedsättning och brotsutsatthet.

Brottsofferjouren vill också utveckla ny kunskap om bemötande och hur vi kan hjälpa och ge stöd till personer med funktionsnedsättning. När vi vet mer om den här gruppen kan vi också göra mer för att öka rättstryggheten för personer med funktionsnedsättning.

Instruktioner till de som ställde frågan

För att säkerställa att insamlade uppgifter skulle bli användbara för slutsatser på någorlunda säker grund var det viktigt att **alla jourens stödpersoner** ställde frågan om funktionsnedsättning till **alla stödsökande**.

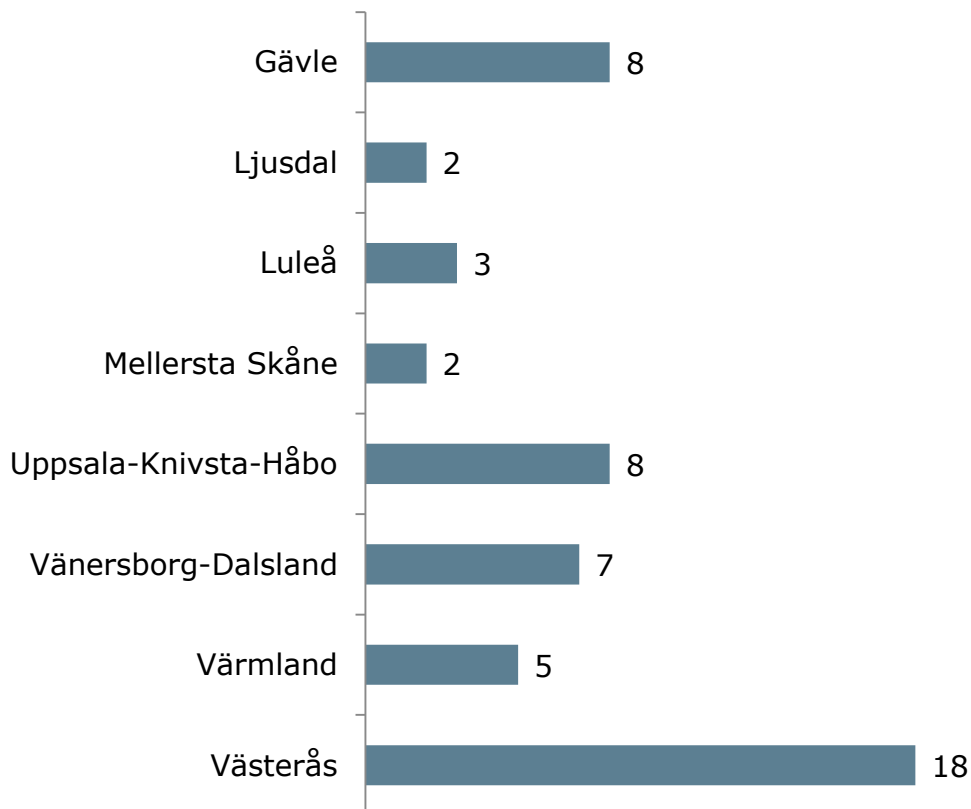
Att ställa frågan till alla stödsökande (oavsett vem hen är) var viktigt för att inte skapa ett urval som vilade på stödpersonens egna tolkningar om vem som skulle få frågan om funktionsnedsättning eller inte. Om alla som fick hjälp helt enkelt fick frågan - alla utan undantag - skulle man få ett säkrare underlag för slutsatser.

Det här var en tydlig och ovillkorlig instruktion till alla som deltog i försöket: ställ alltid frågan. Den stödsökande skulle också informeras om att frågan ställs till alla och att hen kunde välja att inte svara.

Utvärdering av försöket

Försöket pågick 1 maj – 31 oktober, det vill säga under sex månader av verksamhetsåret 2014. Under hösten sändes en utvärdering av försöket ut till samtliga samordnare och stödpersoner som varit aktiva i de jourer som ingick i projektet. 53 personer svarade på utvärderingen. Resultatet redovisas nedan.

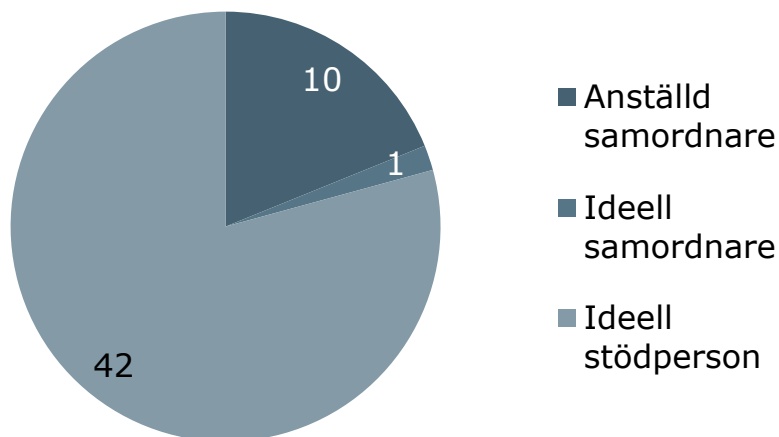
Jourtillhörighet

Stödpersonerna och samordnarna som deltagit i projektet och ställt frågan under en period under 2014 var från brottsofferjourer över hela landet.

18 personer från Västerås, 8 från Gävle, 8 från Uppsala-Knivsta-Håbo, 7 från Vänersborg-Dalsland, 5 från Värmland, tre från Luleå, två från Ljusdal och två från Mellersta Skåne har svarat på enkäten.

Fördelning mellan stödpersoner och samordnare i svarandegruppen

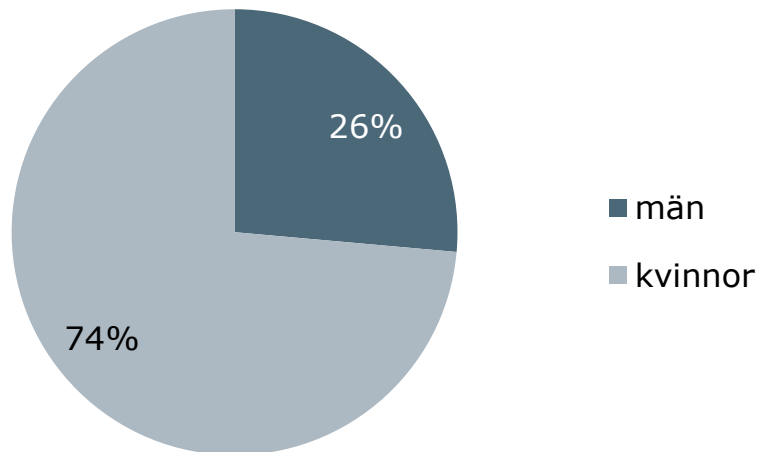
11 av 53 svarande är samordnare varav 10 är anställda sådana. 42 av 53 personer som svarat är ideella stödpersoner.

Brottsofferjouren bygger på idén om ideellt verksamma stödpersoner och anställda samordnare. Samordnarens roll är att leda stödpersongruppen och sköta administrativa uppgifter. Där ingår oftast statistikföringen som ett ansvarsområde.

I många fall får samordnaren emellertid den första, ibland enda, kontakten med den brotsutsatte och får alltså själv ställa frågan om funktionsnedsättning. Därför har också anställda samordnare ombetts utvärdera försöket.

Om man ser till hur anställda respektive ideella svarat på utvärderingen är de anställda samordnarna mycket mer positiva till försöket än stödpersonerna. Under varje påstående nedan beskrivs skillnaderna mellan hur anställda respektive ideella

Könsfördelning i svarandegruppen

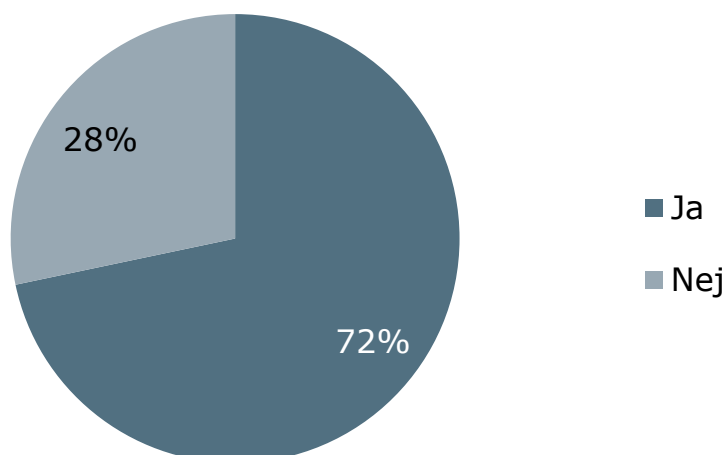
14 män och 39 kvinnor har svarat på enkäten. Könsfördelningen motsvarar den vi brukar se i stödpersonsgupper inom Brottsofferjouren: ungefär 3 av 4 är kvinnor.

Om man ser till hur män respektive kvinnor svarat på utvärderingen är det tydligt att män som svarat på enkäten var mer negativa till försöket. Det gäller både i kommentarsfältet och i hur de värderade påståendena. En man har inte deltagit alls i försöket och alltså aldrig ställt frågan i någon av sina kontakter - men har ändå lämnat in utvärderingen.

Frågan skulle ställas till alla – hur blev det?

En av frågorna gällde hur instruktionen att ställa frågan till alla verkligen efterlevdes i praktiken.

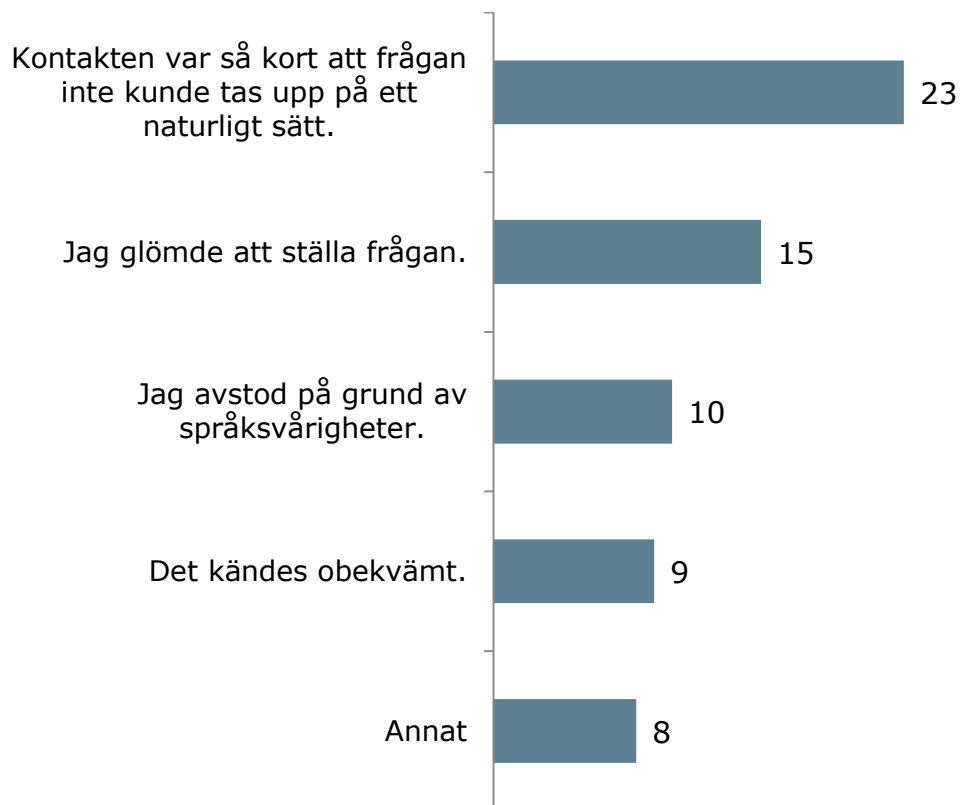
Fanns det tillfällen då du inte ställde frågan?

72 % av de som svarat på enkäten har svarat ja - det fanns tillfällen då jag inte ställde frågan. 28 % uppger att de ställt frågan vid alla sina kontakter. Det är att betrakta som ett ganska trist resultat. Med tanke på att alla deltagare nogra informerats om varför det var viktigt att ställa frågan vid varje tillfälle kunde man kanske förvänta sig att de flesta skulle efterleva instruktionerna. I praktiken blev det precis tvärtom. Varför?

I de fall du inte ställde frågan, vilka var anledningarna?

Svaranden kunde här välja att kryssa i flera olika anledningar till varför frågan inte blev ställd - man behövde alltså inte välja ett enda alternativ.

23 personer har uppgett att kontakten var så kort att frågan inte kunde tas upp på ett naturligt sätt. 15 personer har vid något eller några tillfällen glömt att ställa frågan. 10 personer har avstått på grund av språksvårigheter. 9 personer har angivit att det i något läge kändes obekvämt att ställa frågan.

8 personer har uppgivit att det handlar om andra skäl och formulerat egna förklaringar enligt nedan:

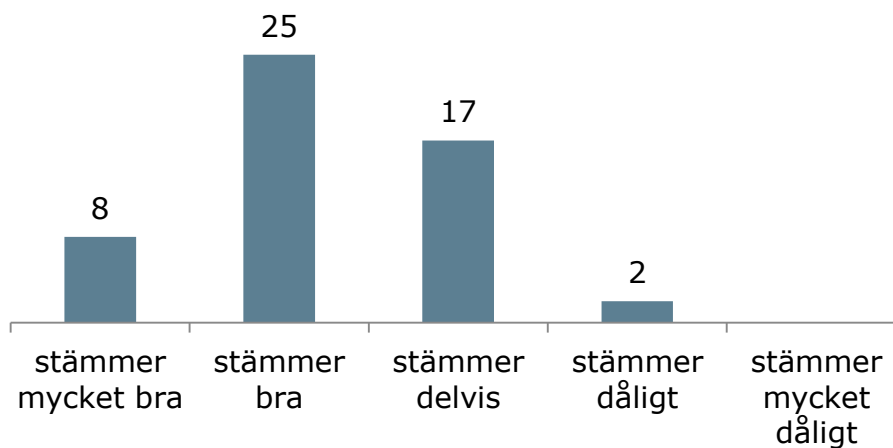
- Fick inte tag på målsägande, skickade då brev.
- Jag deltar inte i projektet.
- Jag fann ingen anledning då personen verkade frisk.
- Jag hade träffat personen och visste att det inte fanns någon funktionsnedsättning.
- Jag såg att personen inte hade någon funktionsnedsättning och det av samtalet framgick att det ej förelåg någon nedsättning.
- Jag tänkte ställa frågan i det avslutande samtalet men det blev aldrig något sådant samtal då kontakten avslutades utan att vi uttalade det gemensamt.
- Kände till personens funktionshinder.
- Plötsligt avslut på samtalet.

Det mest alarmerande är att det trots de bakomliggande motiven och instruktionen att undvika egna analyser av stödsökandens funktionsförmåga som grund för att ställa eller inte ställa frågan och istället ställa frågan till alla – trots det så har ett flertal stödjare gjort en egen bedömning av stödsökanden och sedan struntat i frågan. Stödjaren ”såg” eller ”visste” eller ”fann ingen anledning”. Det var exakt det arbetssättet som skulle undvikas för de som deltog i försöket.

Åsikter och upplevelser

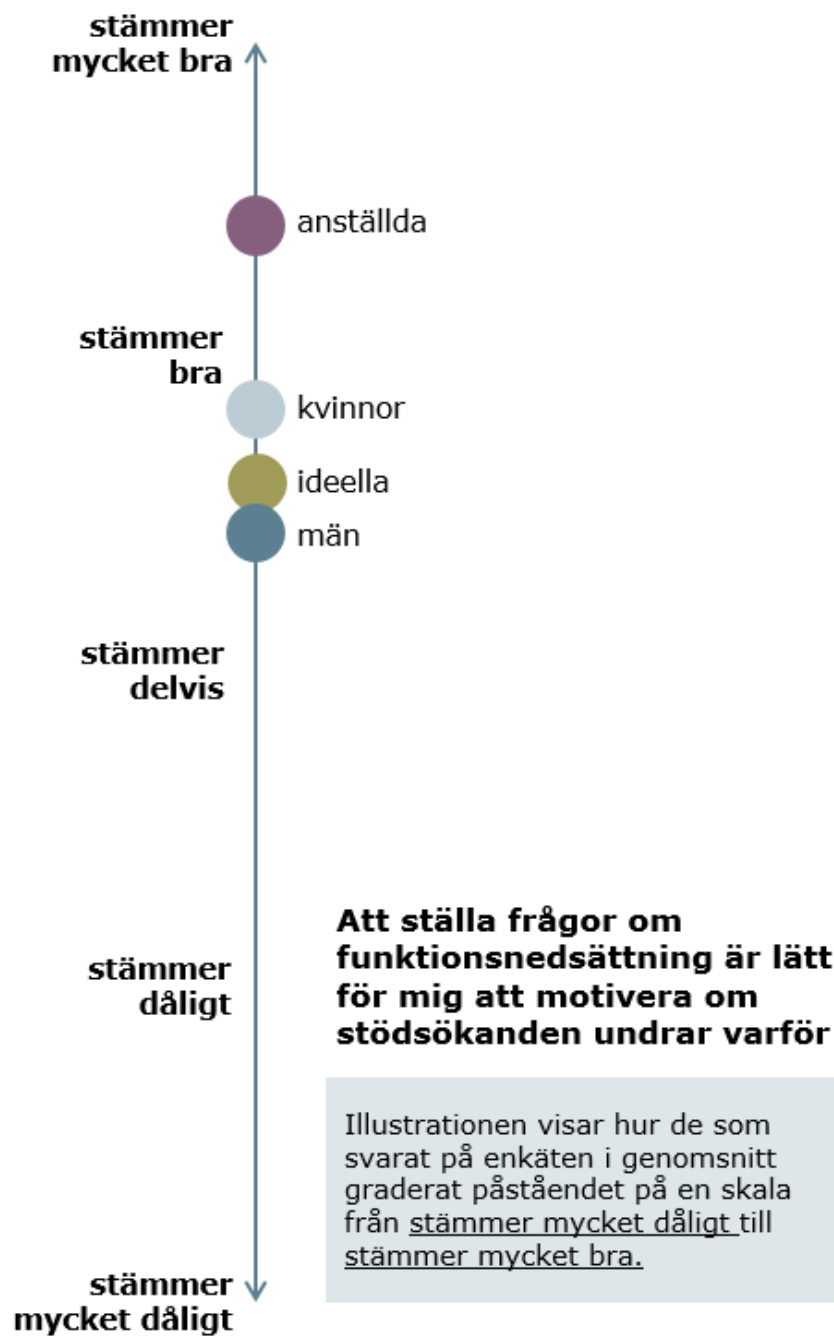
Utvärderingen innehöll ett antal påståenden svaranden ombads ta ställning till och gradera på en skala. Skalan gick från att man upplever påståendet stämmer **mycket bra**, **bra**, **delvis**, **dåligt** eller **mycket dåligt**. I inget av fallen har någon svarat att påståendet stämmer mycket dåligt.

Att ställa frågor om funktionsnedsättning är lätt för mig att motivera om den stödsökande undrar varför

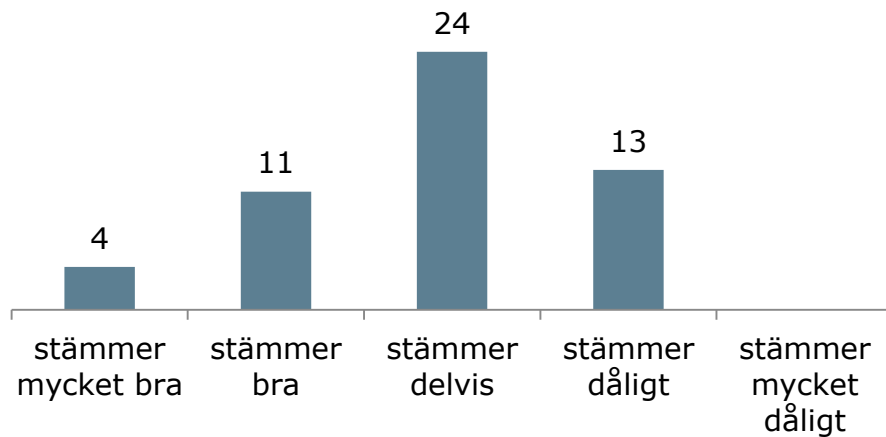

25 har svarat att påståendet stämmer bra, 17 har svarat att det stämmer delvis, 8 att det stämmer mycket bra, två att det stämmer dåligt. Ingen har svarat att påståendet stämmer mycket dåligt.

Grafen på nästa sida illustrerar hur de som svarat på enkäten i genomsnitt graderat påståendet på skalan från stämmer mycket bra till stämmer mycket dåligt. Gruppen anställda har uppgivit att det stämde mitt emellan bra och mycket bra, gruppen kvinnor ligger närmare bra än delvis, gruppen ideella ligger mitt emellan bra och delvis och gruppen män ligger närmare delvis än bra.

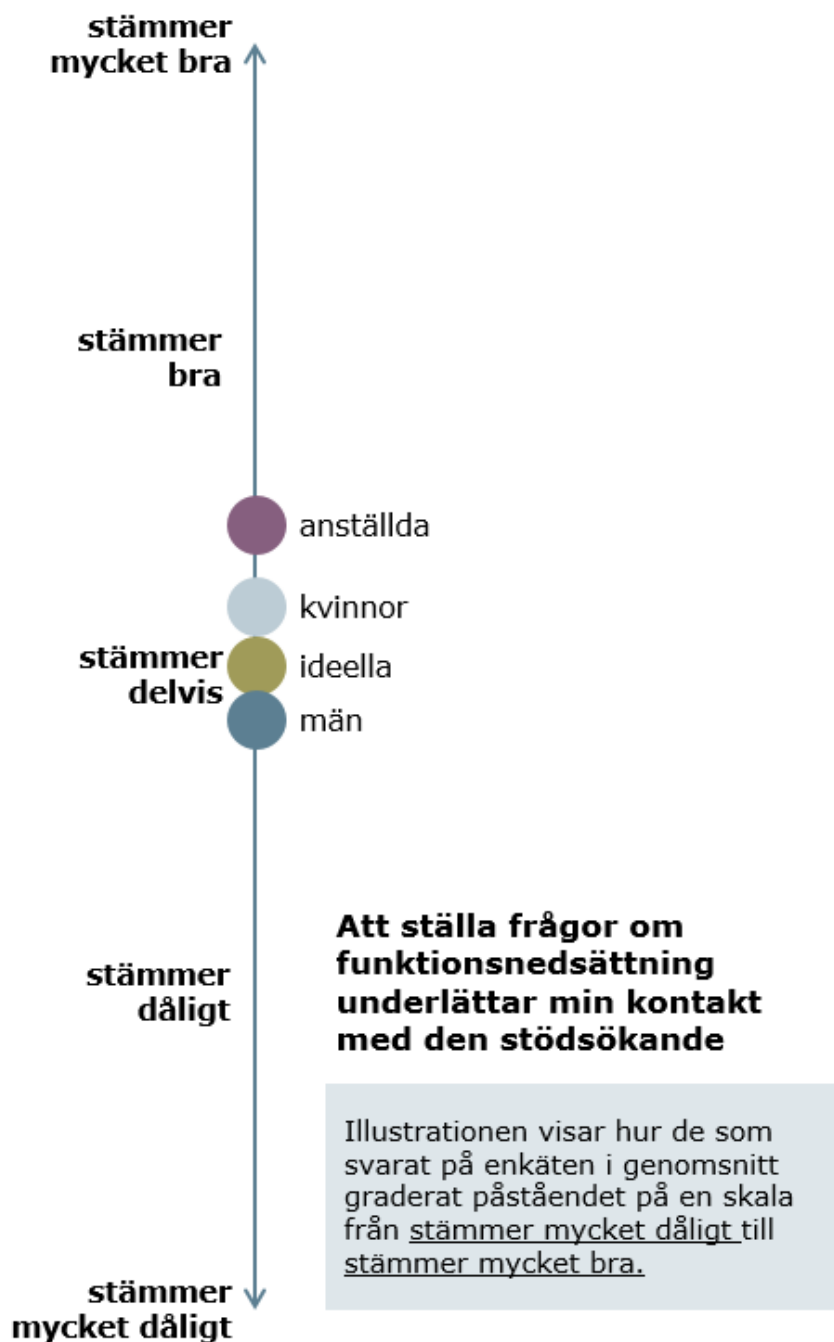

Att ställa frågor om funktionsnedsättning underlättar min kontakt med den stödsökande

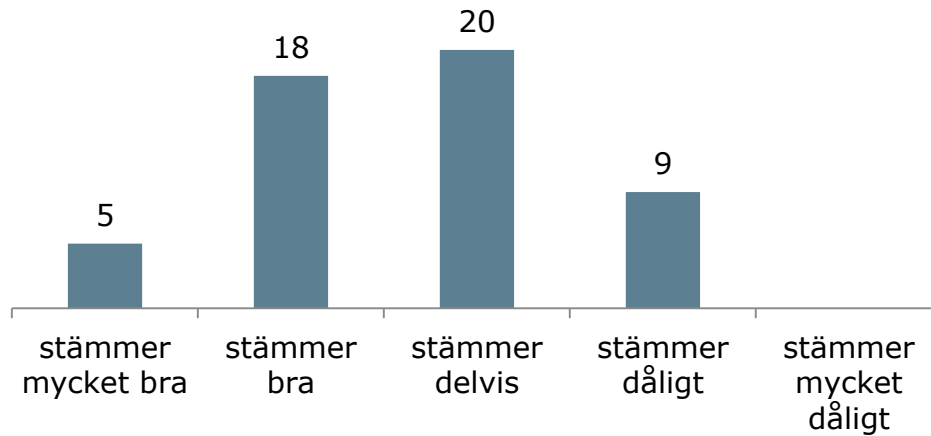

Här är gruppen mer tveksam. 24 har svarat att påståendet stämmer delvis, 13 har svarat att det stämmer dåligt, 11 att det stämmer bra, fyra att det stämmer mycket bra. Ingen har svarat att påståendet stämmer mycket dåligt.

Grafen på nästa sida illustrerar hur de som svarat på enkäten i genomsnitt graderat påståendet på skalan från stämmer mycket bra till stämmer mycket dåligt. Gruppen anställda har graderat påståendet mitt emellan bra och delvis, gruppen kvinnor ligger närmare delvis, gruppen ideella ligger på delvis och gruppen män graderar påståendet en bit under delvis på väg mot stämmer dåligt.

Att ställa frågor om funktionsnedsättning ökar min kunskap om funktionsnedsättning

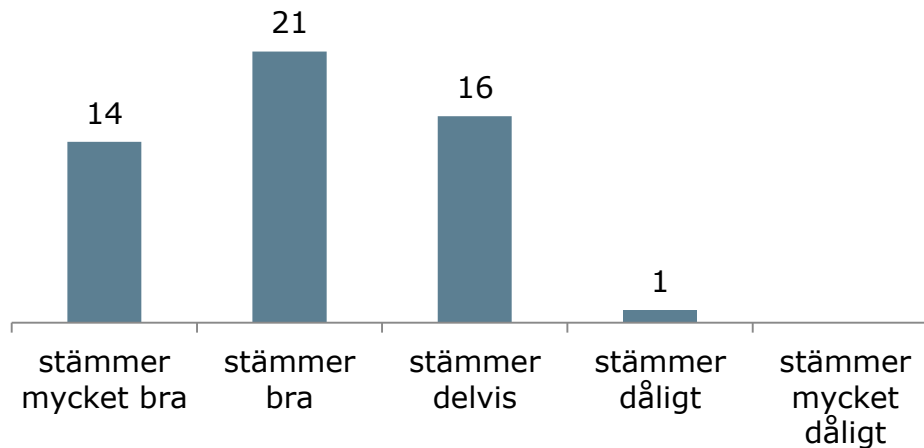

20 har svarat att påståendet stämmer delvis, 18 har svarat att det stämmer bra, 9 att det stämmer dåligt, 5 att det stämmer mycket bra. Ingen har svarat att påståendet stämmer mycket dåligt.

Grafen på nästa sida illustrerar hur de som svarat på enkäten i genomsnitt graderat påståendet på skalan från stämmer mycket bra till stämmer mycket dåligt. Gruppen anställda har uppgivit att det närmare bra än delvis, gruppen kvinnor ligger mitt emellan bra och delvis, gruppen ideella ligger lite närmare delvis än bra och delvis och gruppen män ligger ännu närmare delvis än bra.

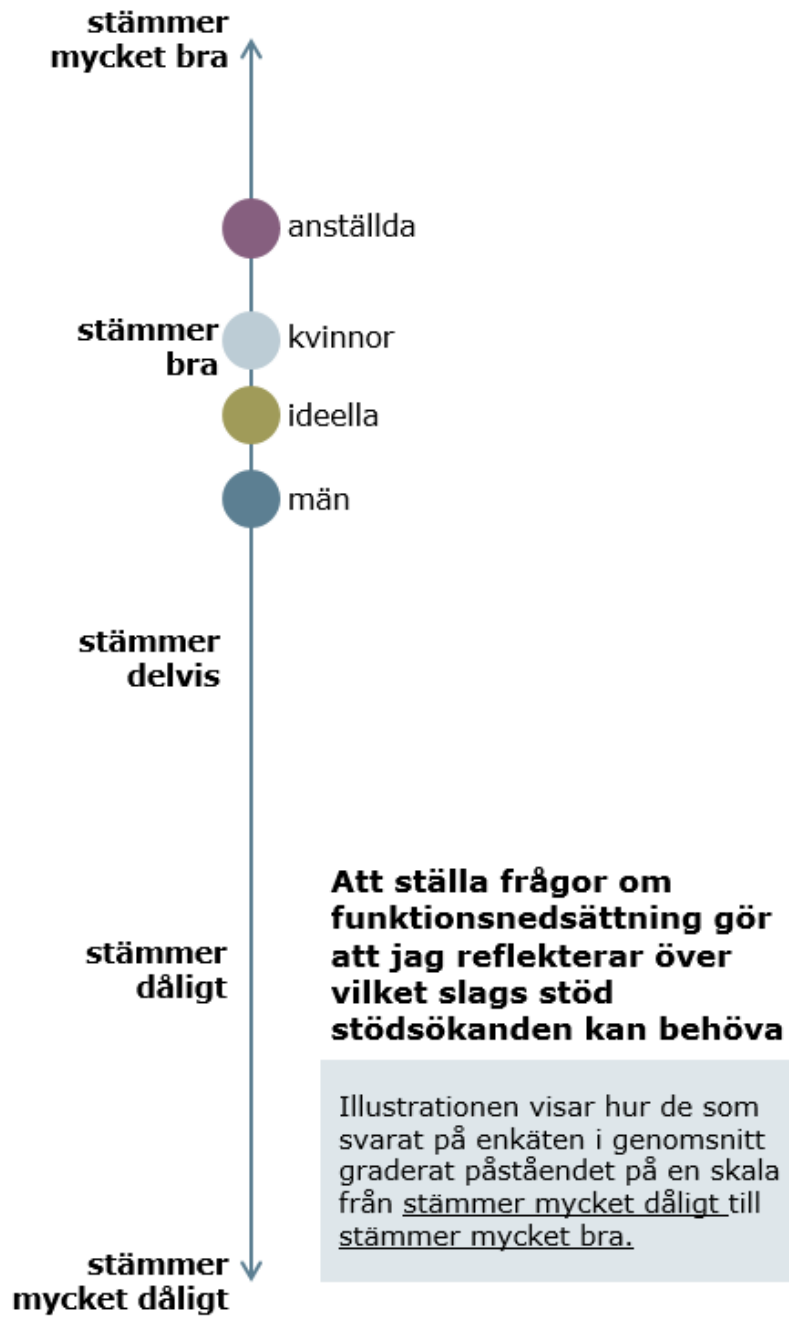
Att ställa frågor om funktionsnedsättning gör att jag reflekterar över vilket slags stöd som personen kan komma att behöva

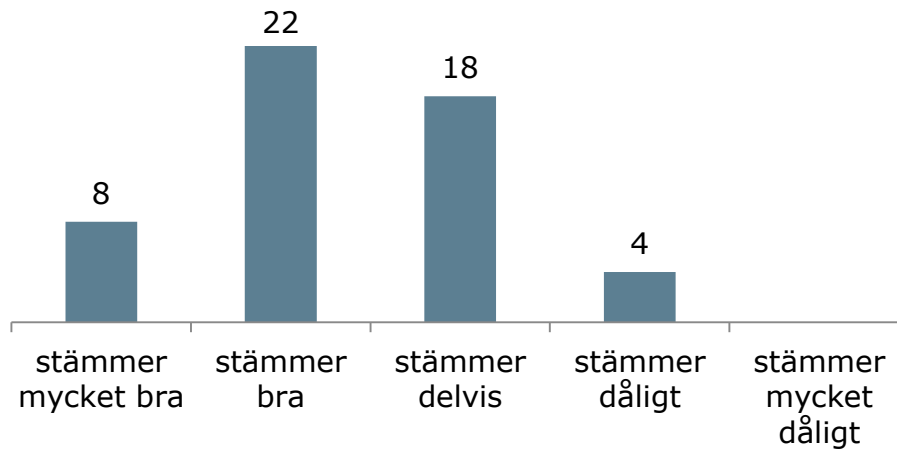
21 har svarat att påståendet stämmer bra, 16 har svarat att det stämmer delvis, 14 att det stämmer mycket bra. En person har svarat att det stämmer dåligt men ingen har svarat att påståendet stämmer mycket dåligt.

Grafen på nästa sida illustrerar hur de som svarat på enkäten i genomsnitt graderat påståendet på skalan från stämmer mycket bra till stämmer mycket dåligt. Gruppen anställda har uppgivit att det stämde mycket bra eller bra, gruppen kvinnor ligger vid bra, gruppen ideella ligger närmare bra än delvis och gruppen män ligger mitt emellan bra och delvis.

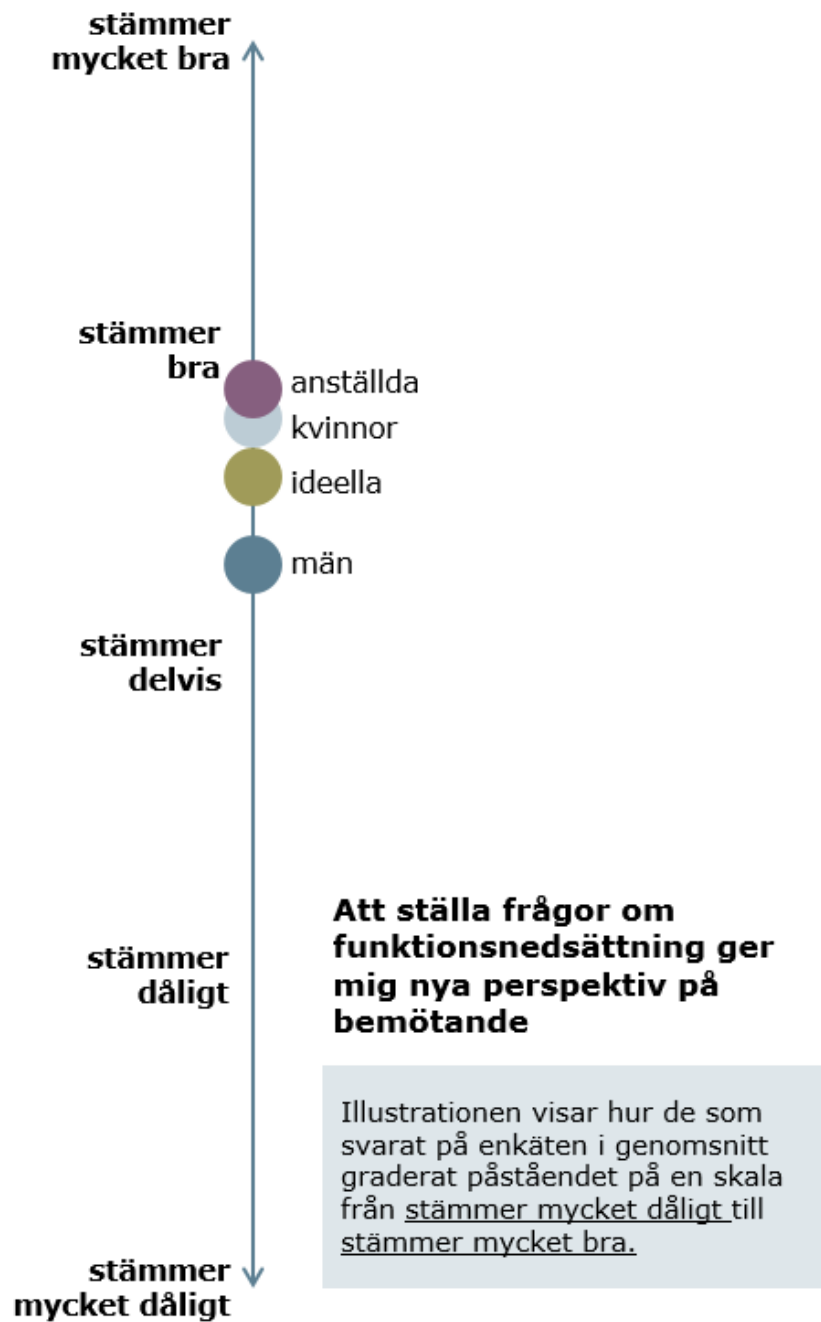

Att ställa frågor om funktionsnedsättning ger mig nya perspektiv på bemötande

22 har svarat att påståendet stämmer bra, 18 har svarat att det stämmer delvis, 8 att det stämmer mycket bra, fyra att det stämmer dåligt. Ingen har svarat att påståendet stämmer mycket dåligt.

Grafen på nästa sida illustrerar hur de som svarat på enkäten i genomsnitt graderat påståendet på skalan från stämmer mycket bra till stämmer mycket dåligt. Gruppen anställda ligger ganska nära bra, gruppen kvinnor ligger närmare bra än delvis, gruppen ideella ligger mitt emellan bra och delvis och gruppen män ligger närmare delvis än bra.

Jämförelse mellan samtliga påståenden

Sammanfattningsvis kan man illustrera vilka påståenden som hela svarandegruppen bedömde stämma mer eller mindre med en graf på följande sätt:

Det påstående som kommer närmast att stämma **bra** för hela gruppen är påståendet om att stödpersonen själv börjar reflektera över vilket slags stöd som kan behövas. Det påstående som stämmer sämst och som hamnar någonstans i linje med att det endast stämmer **delvis** är att frågan om funktionsnedsättning skulle underlätta kontakten med stödsökanden.

Kommentarer

De som svarade på enkäten hade möjlighet att själv skriva ner tankar kring försöket med statistikfrågan. 13 av 53 valde att göra så. Man bör hålla i minnet att de som väljer att lämna kommentarer generellt sett har mer kritiska synpunkter. Har man inga synpunkter på hur processen gått till - om man är nöjd - är det mer troligt att man inte lämnar några kommentarer för att förtydliga sin åsikt. Så är det i de flesta utvärderingar.

Samtliga kommentarer återges i sin helhet nedan.

Kvinna, ideell stödperson:

Alla funktionsnedsättningar handlar om psykiska, psykiatriska.

Kvinna, ideell stödperson:

Att träffa människor personligen i början kan underlätta kontakten framöver. Människor med funktionsnedsättningar behöver mer tid och utrymme.

Kvinna, ideell stödperson:

Borde lämnas mer motiverande att ställa frågan.

Man, ideell stödperson:

Enligt min mening ska eventuell funktionsnedsättning inte vara i fokus i vår verksamhet. Istället bör den - där den finns - få växa fram i förtroende under samtalet med brottsoffret. Risken är för stor att frågan stör kontakten.

Kvinna, ideell stödperson:

Jag ställde frågan i slutet av kontakten, men när jag reflekterar över det hade det kanske varit mer lämpligt att ställa frågan om funktionsnedsättning vid det första samtalet. Det hade möjligen gjort att jag i min roll som stödperson hade kunnat använda kunskapen för att bättre bemöta personens situation om personen haft en funktionsnedsättning.

Dock upplevde jag det som en svår övergång i samtalet från att personen berättar om något svårt som den varit utsatt för och byta spår till att beröra funktionsnedsättning. Det kändes inte helt naturligt. Självklart är syftet bra och detta motiverade jag även!

Kvinna, anställd samordnare:

Jag tycker att man synliggör den här gruppens brotsutsatthet. Vidare tycker jag att man får tänka till lite extra i frågan hur man stödjer på bästa sätt, denna grupp av människor. Sammantaget ett bra initiativ till att stödja brottsoffer med funktionsnedsättning.

Kvinna, ideell stödperson:

Mindre tro - mer veta. Frågan öppnar upp för en ökad förståelse och respekt för eventuella problem som inte är synliga men har betydelse för behov av stöd och andra åtgärder.

Man, ideell stödperson:

Mycket tveksamt. Allvarliga brister beträffande orsakerna till att samla dessa uppgifter. Utvärdering efter alltför kort tid.

Kvinna, ideell stödperson:

Om en person har en funktionsnedsättning är personen mycket tacksam för stöd och hjälp, men behöver inte påpeka att en person har en nedsättning utan behandla personen som man behandlar andra människor.

Man, ideell samordnare:

Stora skillnader i graden av nedsättning. Vi möter funktionsnedsättningar i form av psykiska eller psykiatriska. Ofta är missbruk med i bilden. Ofta har brottet medfört nya långa sjukskrivningar på grund av dåligt mående.

Kvinna, anställd samordnare:

Jag tror att vi behöver fundera över vid vilka typer av kontakter vi bör ställa frågan. Det känns inte naturligt att ställa frågan till ett brottsoffer som bara ringer för att exempelvis få hjälp med kontakt till Brottsoffermyndigheten.

Kanske ska frågan bara ställas i de fall man inleder ett mer brottsofferstödande samtal? Vidare hoppas jag att det finns en plan eller åtminstone en tanke kring hur vi som ställer frågan ska kunna fördjupa våra kunskaper kring funktionsnedsättning och bemötande.

Kvinna, anställd samordnare:

Att ha kunskap om vad neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kan innebära. Inte alltid att den stödsökande kan förklara själv, då är det bra att kunna ställa frågor kring eventuella konsekvenser, det vill säga relevanta frågor som signalerar att man har viss kunskap. Relevanta = utifrån kunskap, inte utifrån vad jag tror.

Man, ideell stödperson:

Att per automatik vara tvungen att ställa något krystade ja/nej-frågor om funktionsnedsättning till ALLA man kommer i kontakt med underlättar inte ens arbete som stödperson. Hade ett konkret exempel där jag talade med en som blivit utsatt för grovt rån och där det framstod som klart innan jag ställde frågan, att rånet inte hade något att göra med ett eventuellt funktionshinder. Att då ändå vara tvungen att slänga in den frågan gör min roll något obekvämt, då det rörde sig om ett så allvarligt brott som det gjorde, och det kändes nästa som att jag förringa hans upplevelse genom att i slutet av samtalet göra personen till "statistikobjekt" (i och med att man var tvungen att informera om att alla ställs denna fråga kunde man ju heller inte smyga in frågan på ett diskretare sätt).

Dessutom är "någon nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga" otydligt formulerat. Jag fick i det nämnda fallet frågan vad som menades med funktionshinder och kunde inte göra annat än att läsa upp det citerade, och den brotsutsatte blev knappast klokare av det. Jag tror att om jag skulle tala med någon som blivit drabbad av ett brott på grund av dess funktionsnedsättning, att det skulle komma fram av sig själv.